

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-394-4-54>

Селівачов Михайло, доктор мистецтвознавства,
професор кафедри ТІМ НАОМА

Модернізми без берегів

Ключові слова: модернізм, класика, ретроспективізм, сучасне мистецтво.

Mykhailo Selivatchov, doctor of art history, professor of NAFAA

Modernism without shores

Abstract. More than half a century ago, the French Marxist philosopher Roger Garaudy (former Catholic was converted later to Islam) in the book “On realism without shores” applied this concept to phenomena that his contemporaries considered alternative to realism. In particular, to the works of Picasso, Saint-John Perce, Kafka. It would not be too bold to do the same with the concept of “modernism” in relation to the artistic phenomena of long-gone eras.

Key words: *modernism, classics, retrospectivism, contemporary art.*

Понад піввіку тому французький філософ-марксист Роже Гароді (пізніше повернувся до християнства, згодом прийняв іслам) у книзі «Про реалізм без берегів» застосував це поняття до явищ, які його сучасники вважали альтернативними реалізму. Зокрема – до творів Пікасса, Сен-Жон Перса, Кафки. Не буде надто сміливою й спроба зробити те саме з поняттям «модернізм» стосовно мистецьких явищ давноминутих епох.

Адже найбільш узагальнена схема історії мистецтва подібна маятнику, що коливається між оновленням і усталенням. Оновлення, романтизація, модернізація – це відштовхування, реформування, часто революція, бунт проти попередньо сформованих канонічних, довершених, традиційних, класичних, академічних форм, які ніби вже вичерпали ресурс естетичної дії.

Тому природно шукати, знаходити, визначати у «великому історичному часі» подібні «модерністські» зсуви» задовго до епохи відродження, яку звикли називати «новим часом», а її мистецтво (принаймні на півночі Європи) – *Ars nova*. Хоча насправді відродження (принаймні в Італії) апелює до форм античного минулого, на відміну від ущипливо та несправедливо затаврованої пером Джорджо Вазарі готики. В дійсності саме остання була тоді «модернізмом», який виробив абсолютно нові конструкції, типи виробів і художню мову. Порівняно з готикою, відродження логічно вважати «назадницькою» реакцією, по великому рахунку – поверненням до варіацій ордерної системи й узвичаєного мімесісу. Недарма прерафаеліти, предтечі нового модернізму та народженого в його лоні дизайну, сприймали добу Рафаеля свого роду тупиком перфектності, шукали шляхи розвитку в попередньому кватроченто.

Напевно не було в історії культури радикальніших новацій, ніж епоха неолітичної революції, що дала найпотужніший поштовх поступу в усіх сферах життя. Наступна новаційна фаза – доба бронзи

з міжконтинентальними взаємозв'язками, смаком до розкоші, монотеїзмом, епосом. Синхронно творені Біблія й Іліада духовно сполучають епоху бронзи з античністю. Подальші революції, що змінювали світ – утвердження Християнства й Ісламу з пріоритетом духовного над тілесним, конфесійного над етнічним, запереченням язичницької спадщини, формуванням нової мистецької мови.

Суперечки нового й старого тривали й у часи відродження та після нього. Різні культури / стилі переживали стадії зародження, розквіту, занепаду й актуалізації за сприятливих умов у майбутньому. Показовий приклад оксюморона «революційний класицизм», уособлений Жаком Луї Давидом, якобінцем і членом Конвенту, що намагався замінити Академію «Комуною красних мистецтв». Через пів віку засновник декадансу й символізму Шарль Бодлер назве картини Давида одним із «чудес сучасного мистецтва». На початку ХХ ст. поняття сучасне та революційне мистецтво стануть поруч із модерністським, авангардним, пролетарським, прогресивним, на протигагу застарілому, назадницькому, традиційному, реакційному.

